

Eski Yunan Tarihine Giriş: 22. Dersin Metni

29 Kasım 2007

1. Bölüm: Paralı Yunan Ordusu ve 10.000'lerin Yürüyüşü

Profesör Donald Kagan: 401 yılında ailedeki erkek çocukların küçüğü olan ve abisi Artakserkses'ten sonra tahtı devralmış olan Pers Kralı Kyros iktidardaydı. Kyros her zaman Pers Şahı olmak istemiş ve annesi de bunun için çaba göstermişti, ancak isteği gerçekleşmedi. Kararı kabul etmek için hazır değildi, ve bu nedenle 401 yılında kendisini Perslerin başına geçirecek bir plan yaptı. Bu plana göre Yunan paralı askerlerinden oluşan büyük bir ordu kuracak ve bu orduyu abisi Artakserkses'in ordusunu yenmesi ve kendisinin başa geçmesi için oyuna getirecekti. Daha sonradan anlaşıldığı üzere, bu sefere katılanlardan biri Ksenophon adında Atinalı bir süvari idi ve bu deneyimini Yunanca'da 'Geri Dönüş' anlamına gelen *Anabasis* isimli eserinde anlatır.

Yaklaşık 10 000 Yunan piyadesinin Pers İmparatorluğunun tam merkezine sefer düzenleyip büyük kralın ordusunu nasıl bozguna uğrattığını ancak bu süre zarfında da Kyros'un öldürüldüğünü anlatan bir hikayedir. Bu seferin amacı Kyros'u kral yapmak olduğu için, ölmesi dolayısıyla artık seferin hiçbir anlamı kalmamıştı. Burada sorulan soru ise şudur, – size bunu önceki dönem anlatmıştım –, bu 10 000 Yunan piyadesi ne yapmalıdır? Sonuç olarak, generalleri öldürüldükten sonra, kendilerine yeni bir general seçmişler ve eve dönmek için en kolay yol olan Karadeniz üzerinden geri dönmeye çalışmışlardı ve daha sonra da yaptıkları şey her neyse onu yapmışlardı.

Bu çok önemli bir olaydı; bence Ksenophon'un anlattıkları birçok Yunan'ın zihninde büyük, güçlü ve zengin Yunan imparatorluğunun dikkat çekecek derecede savunmasız olduğu düşüncesini uyandırdığı için çok önemliydi. Birçok kişi Yunanların, durumu Perslerin aleyhine çevirmesi için, Pers İmparatorluğu'nu işgal etmesi, Perslerin sahip olduğu zenginliği onlardan alması konusunda oldukça istekliydi. 4. yüzyılda ilerledikçe, farklı konuşmacılar ortaya çıkacak ve Yunanların bunu gerçekten yapması gerektiği konusunda onları yüreklendirecek şekilde konuşacak ve yazacaktır. Atinalı hitabet eğitmeni olan Isokrates bu zevksiz işi üstlenecek birini bulmaya çalışan en önemli kişiydi.

Bunu birçok kez vurgulamış olmasının nedenlerinden biri de Yunanistan'ın bir süredir savaştan ve 4. yüzyılda giderek daha da yaygınlaşan demokratlarla oligarşikler arasındaki iç savaştan kaynaklanan yoksulluktan zarar görmüş olmalarıydı ve bu konudaki çözüm şu şekildeydi: 'Paraya ihtiyacınız varsa, çalın.' Bu nedenle, parayı Perslerden almak sorunlara bir nokta koyacaktı. Tabii ki, Yunan şehirlerinden hiçbirisi, şu anda incelediğimiz dönem boyunca Yunanistan'da Isokrates'in olmasını istediği gibi bir lider olamadı. Bu nedenle, Isokrates yüzünü Yunanistan'ın geri kalanının ya da birçok Yunan'ın barbar olarak nitelendirdiği birine, Makedonia Kralı Philippos'e çevirdi. Ya Isokrates'in etkisi ile ya da gerçekten kendi istediği için, Philippos, Pers İmparatorluğunu ele geçirmek niyetlendi; ancak, bunu gerçekleştiremeden öldürüldü ve bu görev sonunda bunu gerçekleştirecek olan genç oğlu Aleksandros'a kaldı.

Şimdi 401'e geri dönelim ve size bahsettiğim şeyi başaran 10 000 Yunanlının çıktığı sefere göz atalım. 10 000 Yunan piyadesinin böyle bir neden için hazır olması olasılığı sanıyorum ki

Peloponessos Savaşı'nın bir sonucudur. Bu bize savaşın insanları nasıl yerinden ettiğini ve birçoğunu yoksulluğa sürüklediğini gösteriyor ve bu nedenle de bir Pers prensi için paralı bir asker olma fikri, insanlara evlerinden ayrılmaları için yeterince çekici geliyordu. Bu durum Peloponessos Savaşı'ndan önce gönenç içinde geçen yıllarda olma olasılığı çok daha düşük bir durumdu.

Pekala, bu bir kenara, çünkü, bu bir çeşit küçük gösteri ve Anadolu kıyı bölgesindeki Yunan şehirlerine olanları aslında çok da etkilemiyor, ne olacağı önemli. Anımsarsınız, bu şehirler Peloponessos Savaşı sırasında Atina'nın egemenliği altındaydı ve savaş bittiğinde Lysandros birçok durumda yönetimi ele geçirdi. Sonunda bu şehirlere ne olacağı konusunda bir karar verilmesi gerekiyordu çünkü Pers Kralı halen daha bu şehirlerin kendisine ait olduğunu iddia ediyordu. Spartalılar Peloponessos Savaşı sırasında yüce kralla yapmış oldukları antlaşmalarda bu durumu kabul ettiler ancak artık Lysandros bu sözleri tutmak için hiçbir neden göremiyordu ve bu da en azından bir çatışmanın var olması demektir. Tabii ki bu şehirlerin en çok hoşuna gidecek olan kendilerine özerklik verilmesiydi ve bu yönde bir istekte bulundular ve hem Perslerin hem de Spartalıların egemenliğini yersiz ve direniş gösterilecek bir durum olarak değerlendirdiler.

Lydia ve batı bölgesi Pers valisi olan Tissaphernes, yüce kral adına yaptığını iddia ederek batıdaki Yunan şehirlerine saldırdı. Ancak direnişle karşılaştı. Bu şehirler, karşılığında en büyük tehlikenin o an için Persler olması dolayısıyla, büyük muzaffer güç Sparta'ya dönerek yardım istediler. 400 ve 399 yıllarında, Spartalılar general Thibron komutasında bir ordu gönderdi. Bu general Pers İmparatorluğuna doğru ilerlemiş olan 10 000 kişiden 6000'ini orduya almıştı ve eve fakirliğe dönmek yerine paralı asker olarak hizmet verecek yaklaşık 5000 kişi ve Peloponessoslu arıyordu. Spartalıların bu yıllarda yapmış oldukları bütün deniz aşırı faaliyetlerde hemen hemen hiç Spartalı yoktu. Denizaşırı seferlerde riske atamayacak kadar az sayıda birlikleri vardı.

Bu nedenle Peloponessoslu müttefiklerini kullanıyorlardı, bazen de paralı askerleri ve ayrıca size daha önce bahsettiğim Peloponessoslu ya da paralı asker olmayan insanları kullanıyorlardı. Bu savaşlarda kullanılan insanlara *neodamodes* adı veriliyordu ve bu kişiler köle olan ancak sonra özgürlük verilerek Sparta için savaşmalarına izin verilen kişilerdi ve *neodamodes*leri deniz aşırı yerlere savaşmaya gönderme fikri Spartalılara çekici geliyordu; çünkü bu sayede onları hem Lakonia'dan uzak tutuyorlar, hem de kendilerine asker sağlıyorlardı. Bu nedenle, böyle bir ordu Thibron'un yalnızca birkaç yıl önce Anadolu'da bulunan Yunan şehirlerini kontrol etmek için Spartalılarla ittifak yapmış olan Perslere karşı savaşmak için kullandığı bir orduydü.

2. Bölüm: Diğer Çatışmalar

Bu sırada, dikkatimizi denizlere vermek zorundayız, özellikle de Kıbrıs adasına... Perslere ait bir adaydı ancak adada belirli bir özerkliğe sahip bazı şehirler bulunuyordu. Bunlardan bir tanesi Evagoras adında bir kralı olan bir şehirdi. Evagoras hem kendisi hem de Kıbrıslılar için oldukça hırslıydı ve bu nedenle de Spartalılara karşı savaşmak konusunda istekliydi. Bu konuda kaynaklarımız hedefleri konusunda net bir şey söylemese de, bunu büyük olasılıkla yüce kral adına yapmak istiyordu. Bu durumda söylenebilecek akla yakın bir tahmin, yüce

kral için iyi bir şey yaparsa, karşılığında kralın aklınıza gelebilecek her şekilde teşekkür etmesi umudu olabilir. Bu teşekkür Kıbrıs'ı yönetmesine izin vermek ya da kimbilir belki de kendisini zenginliğe kavuşturmak şeklinde olurdu. Ancak Aegospotomi'deki büyük yenilgide yer alan amirallerden biri Atinalı Amiral Konon, Kıbrıs adasına sığınmıştı.

Bu savaştan kaçmış ve Atina'ya geri dönmemişti; bütün donanmayı Aegospotomi'de kaybetmiş biri olarak Atina'da kendisini çok da sağlıklı bir ortamın beklemediği hissederek Konon'a iyi bakan ve çok iyi bir denizci olan Evagoras'ın yanına gitmişti. Yunan tarihindeki en seçkin amirallerden biri olarak, onun da Sparta'nın düşman olduğuna ilişkin düşüncesi devam ediyordu. Bu nedenle, yüce kralın bir donanma kurması gerektiği konusunda ısrar ederek Evagoras'a katıldı ve böylece Sparta donanması yenilecek ve Asya kendiliğinden Sparta tehtidinden kurtulacaktı ve bu da Perslerin yararına olacaktı. Ancak, Konon'un buradan hareketle başka umutların peşinde olduğuna dair bazı şüphelerim var. Aslında sonunda bu umutları da gerçekleştiriyor, bunlardan yeri geldiğinde bahsedeceğim. Pekala Spartalıların orada kendi donanmaları vardı ve kral da kendisine ait yaklaşık 300 gemiden oluşan çok büyük bir donanma oluşturma fikrini kabul ederek çalışmalara başlamıştı ve donanmanın başına Konon'u geçirdi. Bu bakıldığında çok da akıllı bir hareketti çünkü Konon çok iyi bir amiraldi. Ancak Konon'nun peşinde olduğu şeye baktığınızda belki de o kadar da akıllı bir davranış olmadığını anlayabilirsiniz.

Bütün bu olaylar karşısında, Spartalılar ücretleri yükseltme ve Anadolu'ya bir sefer düzenleme kararı aldılar. Thibron başarılı olamamıştı. Yaklaşık bir yıl sonra Spartalılar onun yerine, Derkyllidas adında başka bir general getirdi. Bu general biraz daha başarılı idi, ama zafere ulaşmıyordu. Savaş beklenenden uzun sürüyordu ve bu nedenle Aegis'in oğlu olan yeni Kral Agesilaos'u göndermeye karar verdiler. Agesilaos'un diğer özellikleri arasında engelli doğmuş olması dikkat çekiyordu ve kraliyet ailesinden olmasaydı büyük ihtimalle yaşamasına izin verilmezdi; ancak yaşadı ve hırslı ve saldırgan bir Sparta kralı haline geldi. Fiziksel cesaret ve güce ve Spartalıların yaptığı gibi askeri başarıya önem veren bir toplumda böyle bir engeliniz olduğunda normal bir Spartalıdan iki katı daha saldırgan ve hırslı olmanız ucuz bir davranıştır.

Her ne ise Agesilaos böyle idi. Agesilaos ile ilgili diğer bir ilginç nokta da Lysandros'un çadır arkadaşı olması. Bir sonraki olası kral olarak bakılan genç bir adamın arkadaşı olmasaydı, Lysandros'un elde ettiği saygınlığa ve ona verilen kumanda yetkisine ulaşabileceğine inanmak oldukça güçtür. Ancak, şimdiye kadar, Lysandros'dan çok daha genç biri olsa da Agesilaos saygılı görünüyordu ve her şey yolundaydı. Bu nedenle Spartalıların yaptığı gibi, Agesilaos'u yeni bir sefere göndermek oradaki Perslilere karşı bir zafer kazanmak konusunda oldukça istekliydi. Açıkça Agesilaos'un kendisi ve bu sefer için çok büyük planları vardı. Sefer işe yaradığında, Agesilaos Boiotia'da bulunan Aulis kasabasından donanmasıyla birlikte ayrılmayı tercih etti. Bu ismi hatırlayanınız var mı ve neden Agesilaos'un Aulis'ten ayrılmak istemiş olabileceğine ilişkin bir fikri olan var mı? Anlatın bakalım.

Öğrenci: [duyulmuyor]

Profesör Donald Kagan: Doğru. Agamemnon Troia Savaşı için Aulis'ten yola çıkmıştı. Efsanenin nasıl olduğunu anımsayın. Rüzgâr Yunanlılara karşı kuvvetli esiyordu, gemilerin kurtulmasına izin vermiyordu ve bir ermiş tanrıların ne yapabileceklerini sorduklarında tanrılar, "Küçük kızı Iphigenia'yı tanrıya kurban edene kadar gidemezsiniz," demişti.

Agamemnon küçük kızını kurban etti ve rüzgârlar dindi ve Agamemnon Troia'dan geri döndüğünde bedelini ödeyecekti. Ancak bu tam olarak Yunan donanması ile barbarların, Yunan olmayanların, efsanelerinin en önemlilerinin, yani Troialıların karşılaşmasıydı ve terk ettikleri Aulis'ti ve Agesilaos bunu anımsatmak istedi. Yeni Agamemnon'du ve Perslere karşı Sparta donanmasını yönetmiyor, Yunanlıların sözcülüğünü yapıyordu. İşlenen ilk suçun, her ne ise, öcünü almak isteyen Yunanlıların lideriydi.

Kesinlikle katı bir şekilde Spartalı olan ve kendisini neredeyse efsanevi bir düzeye yükseltecek bir şey için panhellenik bir hareket oluşturmaya çalışıyordu. Aslında bunun bir hata olduğu ortaya çıktı, çünkü Thebaililerin lideri o sırada, söyleyebileceğimiz kadarıyla, Spartalılara düşman bir gruptu. Bu nedenle, Agesilaos'un tebaası oradan ayrılmadan önce kurbanları için sunakları hazırlarken, bir Thebaili ordu gelmiş ve sunakları yerle bir ederek onlara kendilerini Boiotia'ya kimin çağırıldığını sorarak defolup gitmelerini söylemişti. Agesilaos aşağılandığını hissetmiş ve Aulis'ten gitmeye zorlanmıştı. Bütün bu olup bitenler hiç de düşlediği gibi güzel gitmiyordu. Bu çok önemli idi ve durumu kişisel olarak değerlendirdi. Hiç hoşuna gitmedi ve zannediyorum, – neyse, kötü bir şaka yapacaktım ama boşverin.

Olay üzerinde oldukça büyük bir etki bıraktı çünkü Agesilaos hayatı boyunca Thebai'ye düşman olacaktı ve fırsatını bulduğunda da onlara saldırarak yenmeye ve Sparta'ya bağlamaya çalışacak bir politika uygulayacaktı. Spartalılar için oldukça masraflı ve zararlı olan Sparta dış politikasının büyük bir bölümü Agesilaos'un Thebai'lerden öç alması üzerine kuruluydu. Asya'ya gitti ve Perslerle karşılaşmaya başladı. Her zamanki gibi epey başarılı oldu. Yunanlı *hoplit*ler Persleri düz bir alanda yakalamayı başarabilirlerse, onları yeniyorlardı. Bir çok kez bunu gerçekleştirdi ancak hiçbir zaman bölgedeki Pers gücünü yok edebilecek kadar askeri savaşa sokmayı başaramadı. Dolayısıyla da zaferler belirleyici olmadı. Savaşı kazanamadılar, çatışmaları kazanabildi. Ancak savaşı böyle kazanamazsınız, en azından o kazanamadı.

Bu sırada, Spartalılar için tahmin edebileceğiniz bir alanda, yani denizde, işler tersine dönmüştü. Pers donanmasının başındaki Konon, oldukça önemli bir ada olan Rhodos Adası'na doğru ilerlemiş ve bu adayı ele geçirerek geri almıştı, – bu adayı Spartalılardan geri aldı. Spartalılar nereye giderlerse gitsinler, anımsayacağınız gibi, oligarşik hükümetler kuruyorlardı ve bu durumda başarılı Atinalı amiral, oligarşik hükümeti kaldırarak yerine demokrasi getirmişti. Yüce kralın o anda rejimin ne olduğunu önemsemediğinden çok eminim çünkü tek istediği şey Spartalılardan kurtulmaktı ve bunu da başardı. Ancak bu doğallıkla Yunan sahnesinde Spartalılar için büyük bir yenilgi ve büyük bir mücadele anlamına geliyordu. En azından diğer Yunanlılara ne olabileceğini önceden bilen birinin, Konon'un Sparta gücüne ve saldırganlığa direneceği açıktı ve eğer geri dönmek isterse, bir ordusunun olması gerekirdi.

Spartalılar bu mücadele için donanmalarını güçlendirmeye başladılar ve sadece birkaç yıl sonrasına baktığımızda, sanıyorum şu anda bakmamız gerektiği gibi, bu donanma Konon'un, 394'de Knidos savaşında tümünü ortadan kaldırıp kesin şekilde yendiği donanma idi. Bu olay uzun bir zaman Sparta'nın deniz savaşı yapma düşüncesine son verdi. Böylece, – hatırlarsanız daha önce Spartalıların seçim yapmak zorunda olduğu üç seçenekten söz etmiştik ki, bir süreliğine deniz aşırı savaşlarda tamamen saldırgan olmayı seçmişlerdi, artık bu geçerli değildi. Denizde yenildiyse, rakiplerinizle mücadele edecek bir donanmanız

yoksa, bunu yapamazsınız. Aslında, Yunanistan'daki olaylar nedeni ile kısa zamanda Agesilaos komutasındaki orduyu geri çekmek zorunda kaldılar. Hiçbir Sparta ordusu bir daha Asyaya geri dönmedi. Artık ileriye bakıyoruz ancak buna neden olan olay Knidos'taki zaferdi.

Doğal olarak, dünyanın o noktasında Spartalılar yenilgiye uğrayınca, Sparta egemenliği altındaki Yunan şehirleri de genel olarak ayaklanmaya başlamıştı ve bu durumda birkaç yıl boyunca Anadolu'daki Yunan şehirlerinde oldukça karmaşık koşullar boy gösterdi. Bazı şehirler Sparta yönetimi altında, bazı şehirler Pers yönetimi altında devam etmiş olabilirler ve şüphesiz ki bazıları da özerklik olmuştur. Sayıları bilmiyoruz ve hepsinin bir karışımı şeklinde gelişen şeyler de olmuş olabilir. Bu noktaya parmak basıyorum çünkü daha sonra orada bir son uzlaşma yapıldığında, herkesi kapsayan tek bir şeyi sona erdirmek yerine karmaşa bir duruma zorla uygulama yapılmıştı. Yine de, söylediğim gibi bu şehirlerin birçoğu Pers egemenliğine geri döndü. Bizi Yunan tarihinde büyük bir olaya götüren durum bu.

3. Bölüm: Korinthos Savaşı

395 yılında patlak veren ve 387-386 yıllarına doğru devam eden Korinthos Savaşı diye adlandırılan savaş... Bu şekilde adlandırılmasının nedeni, savaşın karada geçen büyük Korinthos şehrinin etrafında gerçekleşmesi. Ancak bu Yunanistanın merkezi çevresindeki bütün şehirleri kapsayan bir savaştı. Bu savaşın çıkmasına neden olan şeyi, en temel anlamıyla, Sparta'nın diğer Yunan şehirlerine zalimce davranması ve bunun da çeşitli tepkilere neden olması şeklinde düşünmek adil bir yaklaşım olur. Bazılarını size hatırlatayım ve söz etmediğimiz birkaçından da şimdi bahsedelim. Anımsarsanız, Korinthos ve Thebai gibi Spartalı müttefikler, Peloponessos savaşının bitiminden sonra Atina'dan gelen ganimetlerin paylaşım şeklinden hiç memnun kalmamışlardı ve memnuniyetsizlikler süregelmekte idi. Hatırlarsanız eğer, Atinalılara ne yapılması gerektiği konusunda Spartalılar onların isteklerini göz ardı ettiği ve kendi bildiklerini okudukları için bu iki şehir kırgındı.

Sanıyorum, bu dönemde Spartalı olmayanlarla yapılan her türlü ilişkide, Spartalıların çok kibirli ve zor anlaşır olmaları büyük oranda mutsuzluk ve memnuniyetsizlik yarattığından da bahsettim. Bunlar bildiğiniz şeyler. 402 yılında, Spartalılar Peloponessos'un kuzeybatı köşesinde yer alan Elis şehrine karşı bir savaş başlatmıştı. Olimpia da bu bölgede bulunuyor. Aklınızda canlandırmanıza yardımcı olmak için söylüyorum. Peloponessos Birliğindeki oyunun geleneksel kurallarına göre hakları olduğu üzere, müttefiklerine bu seferde kendilerine katılmak üzere çağrıda bulundular. Thebai ve Korinthos birliklerini göndermeyi reddetti. Bu, Spartalılara karşı neredeyse bir başkaldırıydı. Aralarındaki antlaşmaların ihlali demekti ve size aralarında nasıl bir gerginlik olduğunu da gösteriyor aslında. Savaş bu devletler için can sıkıcıydı çünkü Spartalıların Elis'e saldırmasının nedeni kısmen, aralarında eski bir dava olan bir sınır kasabasından dolayı sürmekte olan bir tartışmaydı.

Ama bence bu bir çeşit intikamdı, çünkü Peloponessos Savaşı sırasında Elisliler hainlik yapmışlardı. 421 yılından sonra Nikias Barışı sırasında, Aulis bir süreliğine Spartalılara karşı savaşmaya başlayan yeni ayrı bir gruba katılan dört demokrasiden biriydi. Büyük Mantinea Savaşında, Spartalıların varlığının tartışma konusu olduğu bu savaşta, Elis, Spartanın düşmanlarının tarafındaydı. Spartalıların aniden saldırı kararı almasının ardında bu nedenler yatıyordu ve müttefikler, en azından memnuniyetsiz olanlar, bunu doğru bulmadı.

Bu nedenle, olayın gerisinde bu vardı ve bahsettiğim diğer bütün kızgınlıklar... Ancak bu yeterli değildi çünkü Spartalılara istediğiniz kadar kızgın olun ve Yunanlar üzerinde egemenlik kurma çalışmalarını baltalayın, yine de onlarla yapılan savaştan galip çıkmanın kolay bir yolu yoktu. Memnuniyetsiz olan bütün bu şehir devletleri, Thebai, Korinthos ve daha sonra göreceğimiz gibi, Atina, birbirinden ayrı idiler. Hiçbir ortak etkinlikte yer almıyorlardı. Tek başlarına Spartalılarla boy ölçüşecek kadar güçlü de değillerdi. Ayrıca, bir problem vardı, bu kişilerle savaşmak istediğinizde paranız olması gerekiyordu ve hiçbirinde de bunu gerçekleştirecek kaynak yoktu. Bu nedenle, Sparta'ya karşı bir savaşa girecek bir koalisyon oluşturmak gerekiyordu, bu karar Persler tarafından alındı.

Büyük olasılıkla Pers Kralı, bölgedeki yeni Pers satrabı gibi görünse de, – hatırlarsanız Pers İmparatorluğunun batı yakasında iki satrap bulunuyordu; bir tanesi başkenti Lydia'da Sardis olan satraplık ve diğeri de başkenti ya da bölgesi Hellespont ve genel olarak boğazlar olan satraplıktı. Peloponessos Savaşından eski dostumuz Pharnabazus ve yeni Sardis satrabının her ikisi de bunun gerçekleşmesini istiyordu ve bu nedenle, Rhodoslu bir Yunanlı buldular ve onu yanına bir miktar para vererek Yunan şehirlerine Sparta'ya düşman olan ayrılıkçı liderleri bulup onlara para teklif etmesini söylediler. Rhodos'un Yunanlıların yanına verdikleri para çok büyük bir miktar değildi ve herhangi bir savaşta yer almaya yetecek kadar da değildi, ancak Pers Kralının ve bu bölgedeki valilerinin Spartalılara karşı olduğunu ve Yunan dünyasında hoşunuza gitmeyen şeylere bir son vermenizi istediklerini göstermek için bir iyi niyet işareti olan bir paraydı ve Kral sizi bu parayla destekleyecekti. Bunun sanıyorum daha sonradan kesinlikle çok önemli bir olay olduğu ortaya çıktı.

Bu noktada Sparta'ya karşı insanların bulunduğu bir kasaba olan Argos'a gitti. Argos, en azından 8. yüzyıla ve belki de daha eskiye uzanan, geleneksel bir Sparta düşmanıydı ve görünüşe göre her yüzyılda bir kendilerini Sparta ile savaşırken buluyorlardı. Bu, kez de dördüncü yüzyıldaki savaş zamanıydı. Argos da bir demokrasiydi ve bildiğiniz gibi bu gerekli bir şey. Korinthos demokrasi değildi ancak onlar da kızgın olduklarından dolayı bu oyunu oynamak ve işe karışmak istiyorlardı. Thebai için yine hükümetin ne olduğunu söylemek zor. Bu süre boyunca oligarşi ve demokrasi birbirine çok yakın gibi görünüyordu ve bu nedenle de bazen bir taraf ve bazen de diğer taraf birbirine üstünlük sağlamış olabilir. Doğal olarak yeniden bir demokrasi olan Atina. Ama Atinalıların Spartalıları kızdırmamak için çok çok iyi nedenleri vardı. Donanmaları, surları ve paraları yoktu ve bu nedenle de Spartalılara karşı gelmek intihar gibi bir şey olurdu çünkü Spartalıların tüm yapması gereken Attika'ya doğru ilerlemektir ve onların hiçbir savunması yoktu.

Bu zamana kadar Spartalıları kızdırmamak için çok dikkatli davranmışlardı. Aslında, 402 yılında, Thebaililer ve Korinthoslular Spartalılarla birlikte Elis'e gitmeyi reddettiğinde, Atinalılar Spartalılarla aralarındaki antlaşmanın gereği olarak birliklerini göndermişti. Ancak yeni durum Atina'da bazı şeyleri değiştirdi, hem de diğer şehirlerde yarattığı değişiklikten daha fazla. Artık yüce kral, – Persler düşman değildi, Persler Spartalılara karşı başlatmaya hazır olduklarında savaşı destekleyeceklerdi. Para dağıtıldığında, belirtilmem gerek ki hiçbir savaş yoktu. Bu böyle bir eylemi başlatmak için bir çabaydı. Doğallıkla, bu politikanın düşmanları, paranın bu şekilde el değiştirmesini rüşvet olarak algılıyordu ve Yunan sisteminde ya da Yunan geleneğinde bazı Pers paralarının bazılarının cebine girmesine karşı olan bir şey yoktu. Bana göre bunları gerçekten rüşvet olarak nitelendirmemeliyiz. Paranın büyük bir kısmı istenildiği şekilde, bu liderleri Sparta'ya açılacak savaşı desteklemeleri

konusunda kışkırtmak için kullanıldı. Her şekilde inandıkları bir şeydi, dileklerini yerine getirebilmek için güvendikleri bir kaynaktı. Ama söylediğim gibi, Yunanlar yolda birkaç papel toplamanın yanlış olmadığını düşünüyorlardı.

Yunanistan'ın orta kesimlerinde yer alan ve her ikisi de Boiotia'ya, Thebailer tarafından yönetilen yere, oldukça yakın olan Phokis ve Lokris isminde iki kent arasındaki sınırda savaş patladı. Bunun olasılıkla, – aslında kesinlikle, Spartalıların Thebai'den kaynaklanan mutsuzluklarından kaynaklandığından eminim. Spartalılar Lokris'e karşı Phokis'e yardım ettiler, Thebai'nin Lokris'le müttefik olduğunu bildiklerinden, savaş için bir bahane olmasını umdular. Bu onlar için, Thebai'ye karşı, savaş döneminden beri Spartalıları kızdıran tüm yaptıklarından dolayı ödeşmek için bir şanstı. Bu nedenle, Sparta Boiotia'yı işgal etti; bu savaşı kazanmak için uyguladıkları strateji Boiotia'yı iki yerden işgal etmekte. Bir ordu Yunanistan'dan, Phokialılara yardım ettikleri Phokis ve Lokris bölgesinden geliyordu ve diğer ordu da Peloponessos'dan gönderildi; en sonunda 395 yılında batı Boiotia'nın batısında bulunan ve savaşın yapıldığı ve bu arada Lysandros'un savaşırken öldürüldüğü ve tarih sahnesinden silindiği yer olan Haliartos'tan geliyordu.

Ancak bu olmadan önce, Spartalıların Thebai'lere karşı savaşacakları çok belli iken, Thebai'ler Atina'ya gitmiş ve Atinalılardan yardım istemişti ve doğal olarak onlara çekici gelen bir durumları vardı. Tiranı yendiklerinde ve onları istifaya zorladıklarında Thrasyboulos'a ve özgür Atinalılara yurt sağlayarak oynadıkları rol hatırlattılar. Atinalılara savaştan sonra bütün Atinalıları yok etmeyi ve topraklarını alarak bütün her yeri büyük bir sığır çiftliğine dönüştürmeyi önerdikleri küçük kurultayı hatırlatmadıklarına dair içimde bir his var. Sanıyorum bunu unuttular. Söyledikleri şey, artık Sparta'nın çok kötüye kullandığı esaretinden kurtulup, Spartalıları alt etmek isteyen biz ve diğer şehirler yanında tekrar özgür polis olarak yer alabilirsiniz

Benim için şaşırtıcı olan şey olasılıkla orada bulunan Ksenophon'un dediğine göre, Atina kurulunun oybirliğiyle lehte oy kullanmış olmasıdır. Doğal olarak şunu da belirtmeliyim ki bunu savunan, Sparta'ya karşı bir isyana katılmayı savunan asıl kişinin, muhteşem kahraman Thrasyboulos olması gerçekten önemli idi. Thrasyboulos, daha önceden Spartalıları kızdırmamak konusunda en dikkatli liderlerden biriydi. Çünkü Atinalıların şu anda savaşamayacak durumda olduklarını biliyordu. Fakat Pers desteği ve Sparta'ya karşı bir koalisyon kurma olasılığıyla birlikte, stratejik durum değiştiğinden Thrasyboulos yüzde yüz savaş yanlısı olarak ortaya çıktı. Ancak, savaş lehine oybirliği mi? Atina meclisinin bir yudum su için bile oybirliği ile karar aldığına inanmıyorum. Bu bana göre inanılmaz bir şey. Öyleyse nasıl açıklayayım?

Peki, şimdi kurgulama yapacağım. Bence, lehte çok kuvvetli duygular vardı ve çekici gelen şeyler de fazlaydı, ancak korkmak için nedenler de vardı. Kaybederseniz, bedeli çok ama çok ağır olabilir. Ancak sanıyorum duygular o an için çok kuvvetliydi ve öneri lehine çok büyük bir çoğunluğun olduğu açık olduğu için kimse buna karşı görünmek istemedi. Korkaklık ya da vatanını sevmeme olarak algılanabilirdi ve bu durumda olan insanlar, kendi deneyimimden yola çıkarak söylüyorum, herkes heyecanlı bir şekilde belirli bir yöne doğru giderken aynı fikirde değillermiş gibi görünmekten nefret ederler. Bu nedenle, ben Ksenophon'un şaşırtıcı kanıtını böyle yorumluyorum, ancak gerçek ne olursa olsun, açık olan şey büyük coşku, ezici çoğunluk ve önlerindeki savaşta kendi özerklikleri için savaşmaya hazır oldukları gerçeğiydi.

Böylece, koalisyon nihayetinde oluşturuldu. Atina, Thebai, Korinthos, Argos; bunlar anakaradaki temel devletlerdi ve savaşın büyük bir kısmını onlar üstlenecekti ancak burada belirtmeliyiz ki, bu koalisyona katılan başka yerler de vardı. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde Attika'nın batısında bulunan Euboia adası; Atinalılardan oldukça fazla etkilenmiş durumdaydılar. Çok büyük bir sürpriz değil ama yine de ilginç olan bir şey de Ege'nin kuzeyinde Khalkidike adasındaki bir kasabanın da bu anti-Sparta koalisyonuna katılmış olmasıydı ve benzer şekilde, İon Denizinin kuzeyindeki Akarnania bölgesi de bu koalisyona katıldı ve sanıyorum bu, Yunan dünyasında o dönemde çok fazla Sparta'ya karşı gelme duygusu olduğunu gösteriyor ve bu da herhangi bir devletin çok güçlü, kuvvetli, herkes için tehdit oluşturuyor gibi görüldüğünde insanların o devleti yıkmak istediği genel bir durumdu.

Siyaset bilimciler bunu şöyle açıklama eğilimindedirler, – zayıf devletlerin güçlülerin yanında olması olarak adlandırılan duruma ne deniyordu, evet buldum: Denge. Kusura bakmayın siyaset bilimi terminolojisinde pekiyi değilim. Denge siyaseti olması gereken bir şey; bu konudaki gerçek ise hiçbir zaman hangi devletlerin ne tarafa yöneleceği bilinmez. Ancak, bu durumda, basitçe orada Sparta'ya karşı aşırı bir düşmanlık olduğunu ve hiç beklemediğiniz kişilerin bu birlikteliğe katıldığını vurgulamak istiyorum, ancak gerçekten önemli olan bu dört devletti ve savaşta da en çok onlar savaştı. Savaşı detaylarıyla anlatmanın bir anlamı yok. Yalnızca söz edilmesi gerektiğini düşündüğüm birkaç şey söyleyeceğim. Aralarından en önemlisi bu savaşı nasıl kazanmanız gerektiği idi, her iki tarafın da uyguladığı strateji neydi? Bu stratejilerin birbirlerine benzerlikleri de oldukça şaşırtıcıdır.

Spartalılar Korinthos Kistağının kontrolünü ele geçirmek istiyordu, özellikle Korinthos ve Megara Kistakları, böylece orta Yunanistan'a ulaşabilecekler ve Thebai ve Attika'ya, Atina ve Korinthos'a karşı Boiotia'da bulunan rakiplerini teker teker tam da kistağın orada yenebileceklerdi. Diğerleri yani büyük dördü, kölelerin ve perioikoi'nin isyan edebilecekleri Peloponessos'a gitmek istiyordu; bu sayede Spartalıları orda yenebilir ve müttefiklerini Peloponessos'da soyabilirlerdi. Temelde her bir taraf kistağın denetimini ele geçirmek ve daha sonra da savaşı kendi lehlerine göre sonuçlandırmak istiyordu. İşin aslında hiçbirisi bunu yapamadı. Savaşın yıllarca süren büyük bir kısmı Korinthos çevresinde geçti, Korinthoslular tarafından Spartalıları dışarıda tutmak için duvarlar örüldü, bunu uzunca bir sürede başardılar. Spartalılar duvarların bir kısmını yıkabildi ancak her şeyi alamadılar ve duvarları tamamen yıkamadılar ve o kadar süre boyunca olan biten bundan ibaretti.

Yapılan bazı büyük savaşlar var. Bir tanesi savaşın hemen başlamasından sonra 394 yılında, Korinthos'un güneyinde bulunan Nemea'da gerçekleşti. Çok büyük, zorlu, standart bir *hoplit* savaşıydı: Her iki tarafın da güçlü orduları vardı ve her iki taraf da iyi ve kararlı bir şekilde savaşıyordu. Spartalılar teknik olarak kazanıyordu, – bu kimin kazandığını bildiğiniz zaferlerden biri çünkü bir taraf ödül dağıtıp ölümlerini toplarken, diğer taraf ölümlerini toplamak için izin istiyordu. Ancak hiçbir stratejik sonucu olmayan zaferlerdendi. Taraflardan hiçbiri diğerini yok edemedi, hiçbir taraf bir fark yaratmak için ulaşmak zorunda oldukları bölgeye gidemiyordu ve bence bu savaşın temel öyküsü bu. İlerde Yunan savaşı için ilginç sonuçları olacak bir başka olaydan söz etmemiz gerek.

4. Bölüm: Iphikrates'in Hafif Silahlı Birlikleri; Konon'un Filosu

Bu savaşta, belirli bir noktada, Iphikrates adında sıra dışı bir general komutasındaki Atinalılar hafif silahlı birliklerden oluşan bir ordu kurdular, bu orduda *hoplit*ler yer almıyordu. Olasılıkla temel olarak *hoplit* zırhı ve kalkanı olmayan ve diğer tarafa mermi atan atıcılardan oluşuyordu. Ancak bunlar aynı zamanda mızrak atıcıları ve okçu da olabilirdiler, atıcı itici değil ve bu adamlar asla normal şekilde bir *phalanx*la karşılaşamazdı ve normalde sıra dışı bir şekilde zarar bile veremezdi, ancak Iphikrates onları profesyonel bir kuvvet olarak eğitmişti ve böylece çok çabuk hareket edebiliyor, bir *phalanx*sa karşı hafif silahlı bir birlik için mümkün olduğu kadar etkin olacak şekilde bir birlik olarak bir arada bulunabiliyorlardı. Bu gerçekleşmiş ve Iphikrates bütün bir Sparta bölüğünü çıkmaz sokağa sokacak şekilde yönlendirmişti ve tam anlamıyla Iphikrates'in hafif silahlı kuvvetleri tarafından kurban edildiler. Peloponessos olarak adlandırılan Sparta ordusunun bu bölüğündeki yaklaşık 600 kişi yok edildi ve Yunan dünyası bu durum karşısında hayrete düştü çünkü daha önce hiç böyle bir şey olmamişti ve bu durum savaşlarda daha büyük bir rol oynayan iyi eğitilmiş hafif silahlı piyadelerin kullanımını artırdı.

Temel kara savaşı şekli olarak *phalanx*ları asla başka bir şeyle değişmediler, ancak Peloponessos Savaşı'nda yer aldıkları ve geçmişte genel olarak yapmaları beklenenden daha iyi performans sergileyebilen dört farklı kol olduğu için işler 4. yüzyılda daha da karışık bir hale gelmeye başlamıştı. Muhtemelen savaşta olanlar kadar önemli bir olaydan size daha önce bahsetmiştim. Pers donanmasının başındaki Konon, 394 yılında Knidos Savaşında Sparta donanmasını yenmişti. Ama ne yaptı? şanlı donanmasını alıp Atina'ya geri gitti; Atinalılar duvarlarını yeniden örmeye başlamıştı ancak bu sefer Konon'un askerleri ve onlara verdiği parasının yardımıyla... Duvarlar daha hızlı bir şekilde rlyrdu ve savaş bitmeden önce Atina yeniden duvarlarla kaplı bir şehir olacaktı, duvarlarla kaplı limanı olan ve onları birbirine bağlayan uzun duvarları olan bir şehir... Diğer bir deyişle, bağımsız bir deniz politikasına sahip olmak Konon'un kazandığı zafer sayesinde gerçekleşecekti.

Ayrıca, Pers donanmasını alıp Atina'ya gitti ve bu artık sizin donanmanız dedi ve birden bire Atinalılar belki de yeniden Yunan dünyasındaki en büyük donanmaya sahip oldular. Benzer şekilde, ya da daha ziyade bu durumun bir sonucu olarak, en azından bir süredir bu kuvvetlerle ve etraflarında Konon'la birlikte Ege Denizinde egemenlik sağlayabilmiş olmalarından dolayı, Hellespont'a giden yolda kendilerine karşı acımasız olan bu ünlü adalara yeniden egemen olmuşlardı: Lemnos, Imbros ve Skyros. Ayrıca, Delos'ta bulunan kutsal Apollon Adasını da ele geçirmişlerdi. Ayrıca, önemli bir yeri olan Khios Adası ile ittifak yapmışlardı ve aniden eski Atina deniz birliği için gerekli olan tüm temel şeylere sahip olmuşlardı; muhtemelen buna imparatorluk demek isteyeceksiniz. Biraz daha açıklayayım. Daha sonraki yıllarda çok daha gcl olsalar bile, eski Atina İmparatorluğu'nu asla yeniden kuramadılar. Atinalıların yalnızca barış ve savaş zamanlarında en büyük ve en iyi donanmasını oluşturmasını değil aynı zamanda bunu devam ettirmesini sağlayan birlikte yer alan bütün devletlerin para verdiği ve gerçekten bir imparatorluk olduğu zamanlardaki glerine asla erişemediler. Bu noktaya asla ulaşamadılar.

Deniz gücü olarak yeniden çok önemli bir noktaya geldiler, yeniden çok önemli bir devlet haline geliyorlardı ancak her şeyi yoluna sokmuş olsalar bile, hiçbir zaman o noktaya gelemediler. Ancak o günleri güzel günler ve birşeylerin olması gerektiği gibi olduğu günler olarak değerlendiren ve gitmeleri gereken yerin imparatorluk olduğunu düşünen muhtemelen birçok Atinalı olduğunu da hatırlamamız lazım. Korinthos savaşında ve

sonrasında yaptıkları birçok şey bunun yaygın bir düşünce olduğunu gösteriyor. Hiç şüphesiz ki insanlar geçen sefer ne olduğuna ve sonuçlarına baktıklarında bu düşünceye karşı da bir düşmanlık vardı. Böyle bir politika gütmenin önemli sosyo-ekonomik siyasi anlamı vardı; demokrasi anlamına geliyordu, deniz demokrasisi, en uç demokrasi demektir ve birçok kişi, özellikle de zenginler demokrasinin getirdiği yanlışları ve yenilgileri iyi hatırlıyordu.

Platon'u okuduğunuzda, özellikle de Atina demokrasisi ile ilgili yazdıklarını, hatta Aristo'da bile var, bu insanların beşinci yüzyılda Atina demokrasisinin neden olduklarına ilişkin çok eleştirel olduğunu, yenilgiden demokrasiyi sorumlu tuttıklarını ve genel anlamda siyasi görüşleriyle bir araya geldiğinde de demokrasinin çok kötü bir şey olduğunu görürsünüz ve bu durum sizin bu insanların demokratik hükümete karşı çok güçlü önyargıları olduğunu anlamana yardımcı olur. Korinthos Savaşı sırasında yaşanan diğer bir özel olay da, daha sonra Yunan yaşamı üzerinde bazı etkileri olacak olan Korinthos ve Argos şehirleri arasında savaş sırasında bir birleşme oluşturulmuş olmasıdır. Bu birleşmenin nedeni, bütün savaşın Korinthos civarında geçmesinden, bütün Korinthos mallarının yerle edilmesinden ve Korinthos'te daha önce hiç görülmemiş bir fakirlikten doğan özel acil bir durumdan kaynaklanmıştır.

Ortada karmakarışık bir durum vardı. Başlangıcı 6. yüzyıla dayanan ve tüm 5. yüzyıl boyunca süregelen ve büyük ölçüde iyi bir hükümet olarak düşünülen oligarşik hükümete, bildiğimiz kadar Korinthos savaşına kadar dokunulmamıştı. Savaşın yarattığı kötü koşullar demokratik gibi görünen bir hizip yarattı. Bunlar yöntemi ele geçirerek rakip liderleri gaddarca öldürdüler. Kutsal bir günde yaşanan, hatırlardan silinmeyecek korkunç bir olaydı. Böylece, bu olay gerçekleşikten sonra demokrasiyle yönetilen Argos ve söz ettiğim nedenlerle kuşatma altında olan Korinthos'teki demokratik hükümet arasında bir anlaşma yapıldı ve bu ittifaka göre bir devletin vatandaşları diğer devletin de vatandaşları sayılıyordu. Yani, kuramsal olarak, Korinthos'te yaşıyorsanız ve Argos'a gidip Argos Meclisi'ne katılmak istiyorsanız, buna hakkınız vardı. Tersine de geçerli idi. Bu tamamen yeni bir şeydi.

Tek başına *polis* olma, ya da diğer *poleis*in başında olma düşüncesi dışında, *poleis* arası yönetim sorumlulukları paylaşma düşüncesi gerçekten yeniydi. Bir sonraki yüzyılda ve ondan sonraki yüzyılda olağan hale geldi. Bu defaki çok uzun sürmedi; savaşın bir sonucu olarak yalnızca birkaç yıl sürdü ve savaş bittiğinde de sona ermişti. Ancak bu insanların ne düşündüklerine ilişkin bir göstergiydi. Yüzyılın ilerleyen yıllarında federasyonlar kurulduğunda göreceğiz, – federasyon biraz daha farklı ama sonuçta yine de bir yönden aynı. Federasyon esas üyelerin tarafından yerel güçlerin korunmasına izin veren ancak birden fazla tarafla oluşturulmuş merkezi bir yönetimden güç alan siyasi bir birliktir.

Amerikalılar olarak bunun nasıl olduğunu biraz biliyoruz, ancak burada Arkadia Birliği, Akhaia Birliği ve Aitolia Birliği oluşmuştu ve aslında bizim kurucularımızın Amerika Anayasasını yazarken federal hükümetlerdeki bu denemeleri dikkatle okumuştular. Bu konuda elimizde sağlam deliller var. Bu konfederasyonlara ilişkin elimizdeki en iyi kanıtlar bu döneme ait değil, daha sonraya, İ.Ö. 3. ve 2. yüzyıllara aittir. Bunlara ilişkin açıklamalar Polybios'un eserlerinde bulunabilir, ilgilenirseniz diye söylüyorum. Bu nedenle, Polybios Anayasayı yazan Amerika'nın kurucuları için oldukça önemli biridir. Ancak yalnızca bir anlaşma değil de ortak vatandaşlık temeline dayalı bu devletlerarası işbirliğinin ilk tohumları savaş sırasında Korinthos ve Argos arasında yapılan ittifaka dayanıyordu.

5. Bölüm : Savaş Sona Eriyor

Savaş devam ettikçe, hiçbir tarafın üstünlük sağlamadığı daha da net hale geldi. Ancak, savaşın sona ermesinde önemli bir rol oynayan başka bir şey olmuştu. Atinanın denizlerdeki kontrolü Atinayı hızla o kadar güçlendiriyordu ki, bu İ.Ö. 5. yüzyılda Atina'nın komşularına ve rakiplerine korku salmasına benziyordu. Spartaya karşı bir araya gelmek için Sparta karşıtı grupları bir araya getirerek savaşı başlatan ve savaş süresince genel anlamda bunu destekleyen Persler, Atinalıların Sparta'dan daha ürkütücü olmaya başladığını düşünmeye başladı. Sparta deniz işinden çekilmişti ve geri dönmesi de pek olası değildi. Bir donanmanız yoksa, Perslileri çok da fazla tehdit edemezsiniz, en azından III. Aleksandros (İskender) gelene ve bunu yapmanın bir yolunu bulana kadar. Bütün bunlar hiçbir yere gitmediği için bu savaştan gerçekten çıkmak isteyen Spartalılara barışı getirecekleri umudunu vermişti ve Spartalılar Perslilerin yardımıyla barış yapmaya çalışıyorlardı.

Bu aşamada sahneye çıkan Analkidas adında Spartalı siyasi bir kişilik vardı ve hayatında göreceğimiz gibi onun hakkında ne zaman bir şey duysak, her zaman Spartanın hırslarını zapt etmeye ve deniz aşırı sefer kararı olasılığını önlemeye ve hem bana hem de birçok bilgine göre de Peloponessos'un bile çok dışına çıkmamaya çalışıyordu. Aslında Spartalıların Agesilaos'un saldırgan politikasının bir parçası olarak başlattığı ve işe yaramayan bu savaş olarak öne çıkan gelenekçi bir bakış açısını temsil ediyor gibi görünüyordu. Spartalılar sürekli savaşıyor, sürekli kayıp veriyor ve müttefikleri gittikçe huzursuzlanıyordu ve olana bakın, her şeyin sorumlusu olan Sparta aniden neredeyse savunmaya geçiyor. Bütün bu nedenlerden dolayı, bu cesur politikaya karşı çıkılıyordu ve bunun da temsilcisi Antalkidas'tı. Pers Kralıyla yapacağı barış görüşmesi için Sparta meclisinin ya da Sparta Senatosunun desteğini almaya çalışıyordu.

Genelde işe yaramadı, çünkü düşmanlar, özellikle Atina ve Thebai ve belki de diğerleri, – Korinthos ve Argos da var tabii ki ve size neden dahil olduklarını birazdan söyleyeceğim –, Spartalıların bakış açısından yapılması gerekeni yapmaya hazır değildi. Spartalıların aslında istediği bu koalisyonu ve bütün Sparta karşıtı koalisyonları bozmaktı. Bu Sparta için işin gerçek sonucuydu. Bu kişilere dokunmayacaksanız, barış yapmanın ne anlamı var? Tüm olup bitenin gelecekte yeniden olmamasını kim sağlayacak? Bu gerçek sonuçtı ve Yunanlıları ödün vermeye ikna edemediler. Bu nedenle savaş devam etti ve olayların kötüye gitmesinin haricinde hiçbir şey değişmedi. Bu sefer Antalkidas barış görüşmeleri yapıyordu ve bu görüşmeleri yüce Pers Kralıyla yapıyordu.

Pers Kralı büyük tehditin nereden geldiği konusunda fikrini değiştirdi. 390'lı yıllarda, bu dönemin ikinci yarısında, Thrasyboulos Ege Denizinin tamamında deniz savaşları yapmış ve eskiden Atina egemenliğinde olan şehirleri teker teker alarak tekrar Atinanın egemenliğine girmelerini sağlamıştı. Hatta yeniden onlardan para toplamaya başlamıştı. Atinalıların Peloponessos Savaşının sonunda yaptıkları bir şeyi yaptı; Hellespontos ve Dardanelles'de gümrük dairesi kurarak geçen her gemiden Atinalılar için vergi aldı. Böylece, Persia'da Atinalıların imparatorluklarını yeniden kurmaları için geri geldikleri ve onları durdurmaları gerektiği ve takip eden olaylardan anlaşıldığı üzere Spartalıların onlar için daha güvenli olduğu fikri uyandı ve bana kalırsa bu düşünce yüce kralın gelip de, göreceğimiz gibi, Spartanın bütün uluslar arası örgütlerin kaldırılması yönündeki ihtiyaçlarını karşılayan

Yunanistan'da bir barış yapılması fikrini neden desteklediği konusunda belki de tek önemli neden buydu.

Belli ki, dört devletten oluşan ve savaşı yöneten birlik sona ermeliydi, ancak bunun yanı sıra, Spartalılar için özellikle hassas bir konu olan Argos ve Korinthos arasındaki ittifak da sona ermeliydi. Hemen yan komşularıydı. Argos, Korinthos ile olan birliğinden dolayı güçlenebilirdi ve bunun devam etmesine izin verilirse, gelecekte bir sorun yaratırdı. Bu nedenle, bozulmak zorundaydı. Thebai tabii ki Spartalılar için çok büyük bir sorundu ve barış yapılmadan önce Thebaililerin Boiotia'nın egemenliğinden vazgeçmesi için ısrar ettiler. Bu savaşı, Thebailerin başta olduğu ve Boiotia'nın çoğunun kontrolünü ellerinde bulundurdukları ve Thebai gücünü azaltmak için parçalanması gereken eski Boiotia Birliğini yeniden kurmak için bir fırsat olarak kullandılar.

Aslında Spartalılar Atinalıların savaş sırasında kazandıkları şeylerden vazgeçmesini istedi, ancak bunu gerçekleştirmedi. Atinalılar kolay kolay meydan okunmayacak bir alanda hala çok güçlüydüler yani denizlerdeki egemen idiler. Bu nedenle bir barış yapılacaksa bir anlaşmaya varmak gerekiyordu. Atinalılar Lemnos, Skyros ve Imbros'u ellerinde tutmalarına izin verilmezse katılmayacaklardı. Böylece, buna izin verildi. Barış yapıldı ve en önemli kısma gelindi, – Ksenophon Kral Artakserkses'in Yunanlara gönderdiği ve aslında barışı getiren araç olan mesajı aynen aktarır. Kral Artakserkses, Asya'daki şehirlerin ve Klazomenai ve Kıbrıs adalarının kendisine ait olduğunu ve ayrıca diğer irili ufaklı bütün Yunan şehirlerine özerklik verileceğini söylemektedir. Dikkat edin, bu çok önemli. Bu barış, özerklik ilkesiyle ilgiliydi, özerklik kral, Lemnos, Imbros ve Skyros önceden olduğu gibi Atinaya ait olacaktı. "Bu barışa ilişkin herhangi bir itirazı olan varsa, aynı fikirde olanlarla birlikte hem karada hem de denizde, hem gemilerle hem de parayla onlara savaş açarım," demesi haricinde hiçbir şekilde ihlal edilmeyecekti. Eski zaman yazarları ve modern zaman yazarları bu barışın adına ilişkin anlaşmazlığa düştüler, bazıları buna Antalkidas Barışı derken, pek çok kişi de, sanırım daha fazla kişi, kararlarında haklı olarak buna Kralın Barışı adını verdiler.

Bu bir görüşmenin ürünü değildi ve kral bu böyle olsa bile oldukça dikkatliydi, ancak kendisi bunu böyle görmediğini açıklığa kavuşturmak konusunda oldukça dikkatliydi. Bu, Yunan şehirlerine kral tarafından verilmiş bir emirdi ve kral, böyle olacaksınız, bunu ben diyorum ve eğer hoşunuza gitmezse sizi hezimete uğrattırım diyordu. Alınan mesaj buydu. Ancak, doğallıkla, bunu söyleyebilmesindeki neden, kendisine olan güveninin yanı sıra barış ortağının Sparta olmasıydı. Diğer herkes pahasına hem Perslere ve hem de Sparta'ya çıkar sağlayacak bir barıştı bu. Spartalılar bunu Yunanistanı istedikleri gibi yönetmek için izin olarak algıladılar. Kimsenin Spartalılara Peloponessos Birliğini dağıtmak zorunda olduklarını söylemediğine ve bunun hiçbir şekilde özerkliği bozmak anlamına gelmediğine dikkatinizi çekerim. Sonuçlarının arasında Asya'daki Yunanların ilk ve son kez Yunan şehir devletleri tarafından terk edilmiş olması olsa da olmasa da barışın yapısı bu idi ve bu da doğal olarak nihayetinde III. Aleksandros, yani İskender, Pers İmparatorluğunu ele geçirdiğinde kendi kurallarını uygulayana kadar genel anlamda Sparta anlamına geliyordu.

Boiotia Birliği dağıldı, Argos ve Korinthos ayrıldı ve Atina, sözü geçen adalar dışında tüm kazandıklarını kaybetti. Sparta, bir anlamda, Yunan anakarasındaki duruma ilişkin daha büyük bir kontrolü yeniden ele geçirdi. Artık yüce kralın bir çeşit ortağı olarak Yunanistan'ın hakimiydi ve yüce kral Yunanistan'ı aslında hiçbir müdahale olmadan Spartalılara

bırakıyordu. Bunu nasıl yaptı? Peloponessos Savaşını kazanmak için yaptıkları şekilde... Sparta'nın düşmanlarından biri Medizer, yani Pers sempatizanı, oldukları için bunu söyleyecekti, işi Persliler için onlar yapmıştı ve Yunanlılara karşı Perslilerle işbirliği yapmışlardı. Bu doğal olarak Spartalıların bunu nasıl gördüğüydü; buna benzer bir şey... Sanıyorum Plutarhos'un anlattıklarında doğru gibi gözükmeyen bir şey vardı: "Biz Medleşmedik, Spartalılaşan Perslerdi," diyordu. Ancak bu çok ılımlı bir yaklaşım. Kuşkusuz, geçmişe dönüp bakarsanız, Pers savaşından yalnızca 100 yıl sonrasında söz ediyoruz ve bu Pers Savaşlarının tersine dönmüş haliydi.

Yunanlılar Pers Savaşlarını kazanmıştı ve bunun kanıtı da hayatta kalmak isteyen ve Yunanlıların Pers İmparatorluğunun kıyı kesimlerinde yaptıkları şeylere karşılık hiçbir şey yapamayan yüce kralı Avrupa dışına kadar kovalamaları idi. Şimdi de Pers Kralı Yunanlılara ne yapmaları gerektiğini söylüyordu. Bu durum yaygın bir biçimde büyük utanç nedeni olarak görüldü ve Sparta'ya dost olmayan kişiler tarafından da bütün bu olanlardan sorumlu olan Spartalılara karşı bir öfke nedeni olarak algılandı. Ancak, Spartalılar bunu pek fazla önemsemedi, çünkü Sparta'da egemen güç olan Agesilaos ve taraftarlarının istediği gücü uygulayacakları bir konumdaydılar. Bu nedenle, 385 yılında Spartalıları Mantinea şehrine saldırırken görüyoruz. Bir kez daha, öykü 402 yılındaki Aulis öyküsüne benziyor. Bu sefer Mantinea 421 yılında Sparta'ya karşı kurulan dörtlü ittifakta yer alan Peloponessos'daki şehirlerden biri olmuştu ve 418 yılında Sparta varlığını oldukça tehdit eden büyük savaş Mantinea bölgesinde yapılmıştı. Demokratik bir tarihi ve eğilimleri vardı.

Bu nedenle, hiçbir neden olmadan, Spartalılar bölgeyi işgal etti, şehri kuşattı ve son olarak da Mantinea'ya akan nehir sularını surların temelini çürütecek bir noktaya yönlendirdi ve bu şekilde teslim olmak zorunda kaldılar. Ksenophon'un bu olaydan çıkardığı savaşla ilgili önemli bir ders var ve anlattıklarında şu sonuca varıyor: "Bu olay size şehrinizi nehir kenarına kurmamanız gerektiğini gösteriyor. Bu nedenle, eğer böyle bir planınız varsa, bunu aklınızda bulundurun." Ardından, kısa bir süre sonra, Spartalılar Peloponessos'daki başka bir şehir, Korinthos'un güneybatısında bulunan ve ne çok büyük ne de çok küçük olan Phlyus şehrine saldırdılar ve burada ortaya çıkan şey de Phylusluların Spartalıların sevmediği bir şeyi yapmış olması ve bir süredir demokasiyle yönetiliyor olmalarıydı. Kral Agesilaos temel olarak savaştan ve şehri kuşattıktan sonra hükümeti kaldırdı. Kolay bir iş değildi, pahalı ve zaman alan bir işti ancak zafer kazandılar ve Agesilaos yeni kurulan hükümeti yalnızca oligarşiklerden değil aynı zamanda kendi kişisel arkadaşlarından oluşan bir grupla kurdu.

Baktığınızda, bu bize tarihte Peloponessos Savaşının sonunda Lysandros'un yapmış olduğu şeyi ve sonrasında da şehirde arkadaşlarından oluşan 10 kişiyle kurulan hükümeti hatırlatıyor. Bu sayede yalnızca Sparta taraftarı olmamışlar, aynı zamanda Lysandros taraftarı da olmuş oluyorlardı. Agesilaos Phylus'ta aynı şeyi yaptı ve üstelik orası bunu yaptığı tek yer de değildi. Bu dönemde Sparta gücü kontrol altına alınamadıkça kötülük kötülüğü kovaladı. Kalkidiki Yarımadasının kuzeyinde bulunan Olynthos şehri aslında bölgede bulunan şehirler üzerinde kendisini egemen güç olarak ilan ederek yarımadasının denetimini ele geçiriyordu. 383 yılında, bölgede bulunan birkaç şehir Spartalılara giderek Olynthosluların yaptıklarından yakındılar ve Spartalıları onları savunması ve olaylara bir son vermesi için Kralın Barışını başvuruları için bir temel olarak kullanarak kışkırttılar. Bu özerkliklerini karşı yapılmış bir saldırı idi; Spartalılar Kralın Barış'na göre Yunan özerkliğinin destekçisiydiler ve bu nedenle bir kuvvet göndermediler.

Spartalılar kendinden istenileni yaptı ve 382'den 379'a kadar süren savaş sırasında Olynthos'u yenerek konfederasyonu dağıttılar ve Sparta Birliği dışındaki bütün birlik oluşturma fikrini yok ettiler. Kuzeydoğuya doğru, bence en ünlü olan Kalkidiki'ye doğru uzanan bu hareketle ilişkili olan bir olay vardı, – birkaç etkinlikten oluşan küçük bir yarışma vardı. Ancak bu dönemde Sparta egemenliğini ve kibrini temsil eden en ünlü olay, görünüşte Kalkidike'deki Sparta ordusunu güçlendirmek için bir Sparta kuvveti gönderilmesi idi. Phoibidas adında bir general tarafından yönetiliyordu. Normalde seçilen bir güzargah olmayan ve kendisini Thebai şehrini yakınında bir yere götüren bir güzargahta kuzeye doğru ilerlerken gece kamp kurdu ve yoluna devam ederken Thebai hükümetinden önemli biri, bir oligarşik, bir Sparta dostu kendisiyle temasa geçti. Ertesi gün Sparta ordusu Kadmea olarak adlandırılan Thebai Kalesi'ni kuşattı. Bunu kutsal bir günde yaptılar, insanlar bir bayram kutlaması yapıyordu, herkes kutlama yapan kişilerin durumunda idi. Kimse hazırlıklı değildi; şehri aldılar; Spartalıları davet eden egemen tarafın düşmanlarından kaçamayanlar ölüm cezasına çarptırıldı.

Spartalılar Kadmea'da bir garnizon bırakarak şehri kontrol altına aldı ve daha sonra şehri piyonları yönetti. Bu Sparta Meclisi tarafından belirlenmiş bir şey değildi ve Sparta yetkililerinin ya da halkının verdiği bir politika kararının bir sonucu da değildi. Phoibidas Sparta'ya geri döndüğünde yargılandı ve doğal olarak Yunan dünyasında Sparta'ya karşı büyük bir öfke vardı. Phoibidas'ı yargılamak için gerçek bir neden yoktu, ancak Agesilaos'un ayrılıkçı grubun bir üyesi olmamasına rağmen şaşırtıcı bir şekilde Agesilaos duruşmada ayağa kalktı ve şunları söyledi: "Sizler yanlıştan bahsediyorsunuz. Yaptığı şey Sparta için iyi miydi yoksa kötü müydü? Belli ki iyi bir şey yaptı. Neden onu cezalandırmak istiyorsunuz ki?" Ağır ceza verilmedi; hafif para cezasına ya da en azından bir para cezasına çarptırıldı. Ödeyip ödemediğini de bilmiyoruz. Her durumda, önemli olan şey, Sparta'nın olayın kendisinin ne yapacağıydı. Orada, Kadmea'da bir garnizon bırakmıştı. Yanlış olduğunu düşünselerdi, Phoibidas'ın yaptığı şeyin Sparta politikasını yansıtmadığını düşünselerdi, garnizonu geri çekmeleri gerekirdi. Garnizon orada kaldı ve artık Sparta'nındı. Bu bütün Yunan dünyasında çalkalanan bir şey olmuştu. Barış döneminde hiçbir mazeret olmadan yapılan en kötü şey olarak hatırlarda kaldı. Gidip başka bir şehri, eski bir şehri, mükemmel bir şehri zapt etmişler ve geri çekilmeyi reddetmişlerdi.

Son olarak, buna benzer bir tane daha örnek verebiliriz. Thebai'deki hükümet zorbaydı ve insanlara kötü davranıyordu; kaçanlardan bazıları Atina'da Otuz Tiranlar zamanında olanların tersini yaptı. Atina'ya kaçtılar ve doğallıkla Atinalılar onları destekledi ve korudu. Daha sonra, 379 yılında, sürgünlerden oluşan küçük bir grup, Thebai'ya gizlice girip Kadmea'ya giderek karanlık bastığında kimseye görünmeden şehirdeki oligarşik liderleri öldürmek ve bir grup Spartalıyı kovup şehri özgürlüğüne kavuşturmak için zekice bir plan yaptı.

Thebaililer özgürlüklerine ve demokrasiye kavuştular, çünkü bu insanlar gittikçe artan bir şekilde demokratik bir gruba katılıyordu. Demokratsanız, Sparta karşıtısınız; oligarşikseniz, Sparta taraftarısınız demektir, ve bütün bu olup bitenler daha sonra göreceğimiz bir şeyin başlangıcıydı, yani Thebai gücünün çiçeklenmesi. Thebaililer daha da güçlendikçe bu durumla karşılaşılacaktı, ancak benim Phoibidas olayının tekrarlanması olarak bahsetmek istediğim olay, 379 yılında, Boiotia'da bulunan garnizonların birindeki Sphodrias adındaki Spartalı bir askeri yöneticinin gece kuvvetleri alıp Attika'ya ilerlemesiydi. Görünüşte planı Piraeus'a ulaşmak ve ulaştıktan sonra denizden limanlarıyla olan bağlantılarını kesecekleri bu

durum onların Atina'nın kontrolünü ele geçirmesini sağlayacaktı. Ancak bunu doğru düzgün yapamadı. Sabah gün ışıdığıında hala görüş alanı içinde idiler ve Piraeus'tan miller miller uzakta idiler. Bütün yapabildiği Atina topraklarına zarar vermek ve geri dönmek oldu.

Eve tekrar geri döndüğünde, Sparta meclisinden ya da *gerousia* veya *efor*lardan bir şey yapmak için hiçbir oy alamadı, kendi kendine yaptığı başka bir şey. Başka bir duruşma düzenlendi ve bu sefer görünüşe göre onu destekleyen yalnızca bir şey vardı, – kendisi için Agesilaos'un genel yaklaşımı halen geçerliydi, ancak Agesilaos'un oğlunun sevgilisiydi ve görünüşe göre olaylara düşmanca tavır sergileyen Agesilaos onu savunan bir konuşma yapmak zorunda kaldı, ve bu kez savunduğu şey oldukça basitti: "Sparta'da herhangi bir şeyi başarma kabiliyetine sahip çok az kişi var ve bu yüzden Sphodrias'a hiçbir şey yapmamalıyız." Ancak bu başka bir işaretti ve inanılmaz sonuçlar doğuracaktı.

Sphodrias'ın baskınından sonra bazı Spartalı elçiler Atina'da rehine olarak tutuluyorlardı. Ancak Spartalılar, "Bakın bizim bununla hiçbir ilgimiz yok, bu tamamen Sphodrias'ın kendi kendine yaptığı bir şeydir ve Sparta'ya geri döndüğünde cezalandırılacaktır," dediler. Böylece, Atinalılar, "Tamam," dedi, "Eve gidebilirsin." Ama o gitmedi. Bu durumda Atinalılar artık Sparta'ya savaş açmak konusunda kararlıydı. Bu süreçte, Spartalıların bu korkunç eylemlerinden dolayı tüm Yunanistan'da kendilerine karşı ortaya çıkan kızgınlık nedeni ile Sparta'ya karşı genel bir ittifak için hazırlıklara başladılar ve başarılı da oldular. Size daha sonra söyleyeceğim gibi, İkinci Atina Konfederasyonunu bir araya getirdiler ve yeni bağımsızlığına kavuşan Thebai ile bir ittifak yaptılar. Thebai gittikçe güçleniyordu ve bu bir kez daha ciddi olabilecek şekilde Sparta egemenliği için büyük bir tehdit anlamına geliyordu, ancak bu daha öncekinden farklı bir tehdit idi. Size bunu bir sonraki derste anlatacağım.

[metin sonu]